

Wspomnienie o Tomaszu Pajorze (1948—2012)

Urodzony 13 maja 1948 r. w Łodzi, egzamin dojrzałości złożył w III Liceum Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Łodzi w 1965 r.

W latach 1965—1969 studiował prawo na Wydziale Prawa Uniwersytetu Łódzkiego. Bezpośrednio po studiach podjął pracę w Katedrze Prawa Cywilnego Uniwersytetu Łódzkiego, kierowanej przez profesora Adama Szpunara. Odbył aplikację sądową, zakończoną w 1972 r. egzaminem sędziowskim.

Przygotował rozprawę doktorską na temat odpowiedzialności dłużnika za niewykonanie zobowiązania. Na jej podstawie, na macierzystym Wydziale, w 1978 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych. Rozprawa została nagrodzona w prestiżowym konkursie „Państwa i Prawa” (1979). Ukazała się drukiem w 1982 r. i do dziś cieszy się dużą poczytnością nie tylko wśród teoretyków, ale również praktyków.

Pogłębiał Swoje kwalifikacje prawnicze w czasie studiów i staży zagranicznych. W 1980 r. uzyskał dyplom prawa porównawczego na Międzynarodowym Wydziale Prawa Porównawczego w Strasburgu. Odbył staże naukowe na Uniwersytecie Paris I, jako stypendysta rządu francuskiego (1983—1984), oraz w Lozannie — jako stypendysta Szwajcarskiego Instytutu Prawa Porównawczego (1984).

Habilitował się w 1989 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, na podstawie rozprawy zatytułowanej *Odpowiedzialność deliktowa w prawie prywatnym międzynarodowym* (Warsza-

wa 1989). Habilitacja obejmowała zarówno prawo cywilne, jak i prawo prywatne międzynarodowe. Po habilitacji został powołany na stanowisko docenta (1989), a następnie profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Łódzkiego (1990).

W 1991 r. objął stanowisko kierownika Zakładu Międzynarodowego Obrotu Cywilnego w Katedrze Prawa Cywilnego UŁ. Od 1997 r. aż do ostatnich chwil życia kierował Katedrą Prawa Cywilnego UŁ. W latach 1990—1993 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego.

Wykonywał praktykę prawniczą jako adwokat (1990—2007) oraz był doradcą ministra w Urzędzie ds. Integracji Europejskiej (1991—1998).

W latach 2001—2011 był nadto profesorem Salezjańskiej Wyższej Szkoły Ekonomii i Zarządzania w Łodzi.

Utrzymywał szerokie kontakty z zagranicznymi ośrodkami naukowymi, głównie we Francji, Belgii, Szwajcarii i w Niemczech.

Jako *professeur invité* wykładał we Francji, na Uniwersytecie w Nantes (1993), w Aix-Marseille (1995), w Grenoble (2003) oraz na Uniwersytecie Lyon III (2004 i 2009).

Uczestniczył w wielu międzynarodowych konferencjach naukowych poświęconych harmonizacji prawa oraz prawu porównawczemu, między innymi w międzynarodowych kongresach prawa porównawczego: w Bristolu (1998, raport krajowy), w Brisbane (2002, raport krajowy), w Utrechcie (2006, raport krajowy), w Waszyngtonie (2010, raport krajowy), a także w kongresach Association Henri Capitant — w Rio de Janeiro (Journées Brésiliennes 2005, raport generalny), w Paryżu (Biblioteka Polska, 2007, raport), w Nowym Orleanie (Journées Louisianaises, 2008, raport krajowy) oraz w Bukareszcie i Cluj (Journées roumaines, 2010). Nie dane Mu było zrealizować planów związanych z uczestnictwem w Kongresie Association Henri Capitant w Chile (Journées chiliennes, 28.05. — 2.06.2012 r.).

Był członkiem grupy polskiej International Law Association (ILA) oraz członkiem Association Henri Capitant, a od 2009 r. przewodniczącym grupy polskiej tego stowarzyszenia. W latach 2001—2005 należał do European Consumer Law Group w Brukseli. Od 2006 r. należał do Groupe européen de droit international privé (GEDIP), od 2008 r. — do International Academy of Comparative Law (jako członek stowarzyszony), a od 2011 r. — również do European Law Institute. Od 2003 r. współpracował z „Revue européenne de droit de la consommation” jako korespondent krajowy, a od 2006 r. był członkiem Komitetu Redakcyjnego „Problemów Prawa Prywatnego Międzynarodowego”. Od 2009 r. należał do Groupe de recherche européen sur la responsabilité civile et l’assurance (GRERCA).

Był cenionym nauczycielem akademickim. Jego wykłady kursowe z prawa cywilnego (zwłaszcza z prawa zobowiązań i prawa spadkowego) i prawa prywatnego międzynarodowego oraz wykłady monograficzne (z międzynarodowego prawa handlowego i prawa ochrony konsumenta) cieszyły się dużym powodzeniem. Wykładał nie tylko w języku polskim, lecz również w języku francuskim (jako wykładowca Szkoły Prawa Francuskiego UŁ) i angielskim.

Za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze otrzymał Nagrody Rektora UŁ (1987, 2004), a w 2006 r. — Medal Komisji Edukacji Narodowej. Z tytułu osiągnięć naukowych otrzymał nagrody indywidualne Ministra (1979, 1990) i Rektora UŁ (1985).

Aktywnie działał przy tworzeniu prawa. W latach 2003—2006 brał udział w pracach Zespołu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, który przygotował projekt ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym, a od 2011 r. uczestniczył w pracach Zespołu tej Komisji, zajmującego się umowami sprzedaży. Przygotowywał opinie o projektach ustaw na życzenie organów państwowych.

Brał udział w pracach i dyskusjach nad projektami aktów kolizyjnej legislacji europejskiej (por. Jego autorstwa *Rapport sur le Rattachement Objectif en Droit Successoral*. In: *Les Successions Internationales dans l'UE. Perspectives pour une Harmonisation*. Brüssel 2004, s. 371—377 oraz *O projekcie harmonizacji międzynarodowego prawa spadkowego w Unii Europejskiej*. W: *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*. Red. A. Nowicka. Poznań 2005, s. 877—888).

Miał szerokie zainteresowania naukowe. Był nie tylko wybitnym cywilistą, lecz również znawcą prawa prywatnego międzynarodowego, prawa europejskiego i konsumenckiego.

W zakresie prawa cywilnego Jego poszukiwania badawcze skupiały się głównie na problematyce umów i zagadnieniach odpowiedzialności odszkodowawczej. Dorobek z tego zakresu stale poszerzał.

Od wielu lat prowadził badania nad prawem konsumenckim. Nosił się z zamiarem przygotowania większego opracowania poświęconego tej problematyce. Jedną z ostatnich Jego wypowiedzi z tego zakresu był artykuł pt. *Disputes related to international consumer contracts in Polish courts (Ius est ars boni et aequi. Festschrift für Stanisława Kalus*. Hrsg. M. Habdas, A. Wudarski. Frankfurt am Main 2010, s. 361—374).

Wiele uwagi w ostatnich latach poświęcił harmonizacji prawa prywatnego w Unii Europejskiej. Problematyki tej dotyczy opracowany przez Niego rozdział V w tomie 1. „Systemu Prawa Prywatnego” (Warszawa 2007, s. 255—316). Na ten temat napisał również wiele innych prac.

Wysoką pozycję w polskiej kolizjonistyce zapewniła Mu rozprawa habilitacyjna poświęcona odpowiedzialności deliktowej w prawie prywatnym międzynarodowym (1989). Rozstrzygnął w niej toczony w naszej literaturze spory co do sposobu rozumienia art. 31 ustawy z 1965 r. o prawie prywatnym międzynarodowym i wytyczył kierunek wykładni tego przepisu. Po ukazaniu się Jego monografii ustały spory dotyczące relacji między § 1 a § 2 art. 31 (chodziło o odpowiedź na pytanie, który z nich wyraża zasadę, a który wyjątek od zasady). Akceptację zyskał Jego pogląd, w myśl którego każdy ze wspomnianych paragrafów art. 31 ustanawiał odrębną normę kolizyjną o takim samym zakresie, lecz odmiennym łączniku. Normy te ujęte wariantowo tworzyły „drabinkę” (kaskadę).

Duży ładunek nowości zawierało studium poświęcone aspektom kolizyjnoprawnym zbiegu podstaw odpowiedzialności pt. *Problem zbiegu odpowiedzialności deliktowej i kontraktowej w prawie prywatnym międzynarodowym* („Acta Universitatis Lodzensis” 1990. *Folia Iuridica* 44). Trwałą wartość poznawczą mają Jego opracowania: *Nowe tendencje w części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego państw europejskich* („Problemy Prawne Handlu Zagranicznego”. T. 12. Red. M. Pazdan. Katowice 1995, s. 59—74) i *O potrzebie zmiany prawa prywatnego międzynarodowego w zakresie zobowiązań niewynikających z czynności prawnych* („Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2000, z. 3, s. 679—694).

Ostatnią, jakżesz cenną, Jego wypowiedź na temat aspektów kolizyjnoprawnych odpowiedzialności deliktowej stanowi artykuł zatytułowany *Uwagi o odszkodowawczej odpowiedzialności państwa za działania władcze w międzynarodowym obrocie prawnym* („Aurea Praxis”. „Aurea Theoria”, *Księga Profesora Tadeusza Erecińskiego*. Red. J. Gudowski, K. Weitz. T. 1. Warszawa 2011, s. 1233—1253). Omówił w nim zarówno właściwość sądów, jak i właściwość prawa w rozważanym zakresie. Wyraził pogląd, że brak jest podstaw, by art. 417—421 polskiego k.c. uznawać „za normy międzynarodowo imperatywne”. Dlatego też prawa właściwego do oceny odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej, jako deliktu szczególnego rodzaju, należy poszukiwać za pomocą norm kolizyjnych dotyczących deliktów (w ustawie z 1965 r. — art. 31; w ustawie z 2011 r. — art. 35, a w przypadkach tym przepisem nieobjętych na podstawie art. 67 stosować należy prawo miejsca deliktu).

Dużą wartość teoretyczną ma Jego wypowiedź o kolizyjnoprawnych aspektach ochrony konsumenta w artykule pt. *O zagadnieniach ochrony konsumenta w prawie prywatnym międzynarodowym* (*Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*. Red. L. Ogiełło, W. Popiołek, M. Szpunar. Kraków 2005, s. 249—262).

Niestety, nie powstaną i nie ukazą się drukiem powierzone Mu do opracowania rozdziały w tomie 20. „Systemu Prawa Prywatnego”, poświęconym prawu prywatnemu międzynarodowemu.

Szczęśliwie dla czytelników, już po Jego odejściu, ukazał się w „Revue critique de droit international privé” (2012, N° 1, s. 5—13) artykuł poświęcony omówieniu polskiej ustawy z 2011 r. o prawie prywatnym międzynarodowym pt. *La nouvelle loi polonaise de droit international privé*.

Profesor Tomasz Pajor cieszył się dużym szacunkiem i uznaniem w środowisku naukowym Polski i Europy. Podziw budziła klarowność i elegancja Jego wypowiedzi zarówno słownych, jak i pisemnych. Z poczuciem odpowiedzialności za rozwój nauki wykonywał obowiązki recenzenta w przewodach doktorskich i habilitacyjnych.

Zmarł niespodziewanie 1 marca 2012 r.

Z Jego odejściem nauka polska i europejska utraciły wybitnego ich przedstawiciela. My zaś straciliśmy oddanego Przyjaciela.

Maksymilian Pazdan, Wojciech Popiołek